

AZ ÉLŐ KÖKAROK

TORONYMAGAS, öntöttvas-kandeláberek a téren, egy itt felejtett, apró gázlámpa, amely még ég is, egy benzinkút vörösrefestett szivattyúja, betonvázú padok és körkörül négy- meg ötemeletes bérházak, s az egész fölött a késő estében, majdnem kora éjszakában — lágyan, vizes pelyneke esik a hó és belepi a tér sarkában álló ódon köfeszületet. Itt áll, a mellette éjszakára eláncolt vaskordék, a benzinkút, a gázlámpa közéjében; két utca is fénylik fejeje üresen, feketén. A Jókai-téri ódon köfeszület ez, a széttárt karokkal magasan függő Krisztus. Keresztje körül alacsony vasrács és azon két apró gyertya. A lángjukat csak éppen hogy lenyomja a szél, és a hóesés, de nem oltja el; s a rács fölött még ebben az órában is ott áll két imádkozó. Az egyik idősebb asszony, a másik meg mántha férfi volna. A kereszten függő Megfeszített zarandokai a modern, hatalmas Terézváros kellős közepén, egy kétszázéves köfeszület előtt!

NINCS IS pontos nyoma, hogy ezt a keresztet mikor állították. A feljegyzések mind akkor említik meg, amikor már állott: 1750 után, még abban az időben, amikor itt a későbbi Nagykörút környékén még mezők, szőlők, gyümölcsösök terültek el; az utcanevek még ezeknek emlékeit őrzik: Kertész-utca, Nagymező-, Kisdíófa- és Nagydíófa-utca. A keresztet még az itteni díflők, majorsági épületek, kőnála, szőlősövények közé állították. A terület akkor még a mai Belvárosi pőbániához tartozott és azt tekesgazdák, szőlőtulajdonosok meg kertészek lakták, csak Mária Terézia alatt kezdtek ideköltözni — főképp a Szent Rókusról nevezett zsúfolt városzserő: —, kisebb iparosok és kereskedők. Templomuk persze, akkor még nem volt, de hogy legáltalább ábrázolásában maguk között láthatóak a Kereszten Függőt: ez a városvégi szegénység állította magának a mezők, kertsövényektől szaggatott utcák, apró földszintes házak közé ezt a feszületet. A kőfaragó, aki elkészítette s akitnek egyházi előírások szerint kellett dolgoznia, tudatlanul is bevésett valamit kora egyháztörténelmi harcából: az Egyháznak a janzenizmus és a janzenista Krisztusgondolat fölött aratott diadalmát! Mert a janzenizmus inkább az ember-Krisztusban hitt, ezt ábrázolta a Megfeszítés megjelenítésében is: egy keresztrefeszített embert. A kereszt vízszintes gerendájáról mélyen aácsungve, majdnem függőleges karokkal. A janzenizmus legyőzése után ehelyett kívánt a keresztény közfelfogás más Krisztust ábrázolni a kereszten: a megfeszített Istent embert, nem függőleges, hanem dőlése széttárt karokkal, mintegy magához karolva a világot, amelyért meghalt. A Jókai-téri kereszt Megfeszítettjének ezért emelkedőbbek már a karjai, mint az előző korok feszületein; még csüngnek ugyan kissé, de már az örök dőlése széttárt karok. Az 1750 es évektől kezdve ölelte magához ezt a tájat, ezt a szegény, akkor még templomtalan

mezei külvárost és városzserőt; ki tudja, hogy nem akkor szoktak-e hozzá az ájtatoskodók, hogy esténként fekeressék s gyertyát és mécsket gyujtsanak e fötte?

MINDENESETRE kellett lennie ilyen hagyománynak s a hagyomány mindig hihetetlenül szívós. A magunk életéből, az első világháború előtti és a két világháború közötti időkből emlékezünk rá mindnyájan, hogy ez a Jókai-téri kökereszt sohasem állott ájtatoskodók, néhány egyszerű csokor virág, pár apró gyertya, egy-egy égő mécs nélkül, különösen esténként. Pedig közben körkörül eltűntek s csak utcanevekké lettek a kertek és mezők. Felemelkedett Pest egyik legnagyobb és legmodernebb városrésze, a Terézváros, erre felé vonult a Körút és a hajdani Sugárút, néhány száz méterrel odébb feleltek a Nyugati-pályaudvar vascsarnokát, elkezdett morajlani a világvárosi közlekedés, a volt földszintes utcák pislogó petróleumlámpái helyett bevonult a gáz, majd a villany s a fénylő villogóvá vált éjszakában egyszerre csak megjelent itt Budapest egyik mulatónegyede, a bárók, orfeumok, éjszakai kávéházak világa: a »pesti Broadway«, ahogyan akkoriban a környéket nevezték. A nagy pesti szerencsétlenség idején, amikor az 1838-as árvíz elöntötte azt a vidéket is, az emlékek szerint a víz olyan magas volt, hogy a régi köfeszület szívéig ért. S azokban az évtizedekben, amikor a környéket elöntötte az éjszakai élet: ime a bűnök áradtak fel szívének sebéig! De csodálatosan, még akkor is mindig akadtak nappali, de különösen esti látogatói. Mindig virrasztottak körülötte lángok és szívek és ma is, azután is, hogy — há' a Istennek — az illetékes rendészeti intézkedések kiirtották körülötte az erkölcsi alvilágot. S a kereszt nem szűnt meg sohasem széttárni karjait és az emberi szívek imádatát és bűnbánatát fogadni. Eppen ezért irtunk ró'a most, nagyobbjt e'ső hetében, mert ez a kereszténység lényege és az Egyház életének végső titka.

IGEN, EZ az Egyház életének az a titka, amelyet a kívüliak sohasem értenek meg, mert nem is érthetnek meg, pedig éppen ezt kutatják. Annak, hogy az Egyház fennmaradt tizenkilenc század minden viharában, annak nem valamiféle szervezés és szervezetség a végső oka, nem a centralizáció, nem ez vagy amaz, amit mint titkot próbálnak sejtteni, hanem pontosan az, hogy az Isten valóságos emberré lett, hogy megváltson bennünket a bűntől és az örök haláltól, keresztrefeszítette magát és az első húsvét óta nem szűnik meg a keresztől szerzetárni karjait, mindünk felé: mezőkön és városzserőken, világvárosi utcák morájában, foyam árvizében vagy a bűn árvizében, szegénységben vagy gazdagságban, nyáron vagy tévi hóesésben, falvakban és városokban, északon és délen, régi és új világrészekben, itt a Jókai-téren: az egész világon!